

Kirjaamo@tem.fi
VN/372/2021

**SUOMEN SÄHKÖNKÄYTTÄJÄT RY:N LAUSUNTO SÄHKÖMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA
JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI**

Suomen Sähkökäyttäjät ry (ELFi) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta VN/372/2021.

ELFi edustaa yli 1 GWh vuodessa kuluttavia sähkön netto-ostajia. Jäsenyrityksemme ovat kaupan, teollisuuden ja palvelualojen yrityksiä, joille luotettavat sähkömarkkinat ovat merkittävässä roolissa yritysten kokonaiskustannusten hallinnassa.

Sähkökäyttäjille markkinoiden tehokkuus, puolueettomuus ja läpinäkyvyys ovat merkittäviä arvoja yritysten kilpaillen investoinneista Suomeen sekä kustannusten hallinnassa. Kilpailullisesti terve markkinaehtoinen sähkömarkkina mahdollistaa kysyntäjoustopalvelun, ja tuo sekä yrityksille että Suomen kansantaloudelle merkittävää taloudellista lisäarvoa.

ELFin keskeiset kommentit VN/372/2021

Mielestämme hallituksen esityksen keskeiset ongelmat liittyvät olosuhteisiin ja periaatteisiin, joilla asiakas voi kysyntäjoustopalvelua hankkia eri markkinaosapuolilta.

Yleisen markkinanäkemyksen mukaan Suomen sähköjärjestelmässä uusiutuvan tuotannon osuus kasvaa merkittävästi. Erityisesti tuuli- ja aurinkovoiman tuotannot ovat täysin riippuvaisia luonnonolosuhteista, jotka vaihtelevat paljon. Sähköjärjestelmässä täytyy olla jatkuvasti tasapaino tuotannon ja kulutuksen välillä, tähän tehtävään on nimetty vastuulliseksi Fingrid Oyj.

Sähköjärjestelmän tarvitsema joustopalvelun toteuttaminen tulevaisuudessa pelkästään säädettävän tuotannon voimin ei tule riittämään, vaan markkinoille tarvitaan yhä enemmän kysyntäjoustopalvelua. Kysyntäjoustopalvelun tulee olla yrityksille ja yksityishenkilöille vapaaehtoista ja taloudellisesti mielekäästä, sekä sen tulee pohjautua selkeisiin sopimuksiin ja läpinäkyvään hinnoitteluun.

Esillä olevan hallituksen esityksen mukaisesti kannustavia markkinaolosuhteita pienten ja keskisuurten sähkökäyttäjien kysyntäjoustopalvelulle ei pystytä luomaan.

Ehdotuksemme asian korjaamiseksi ovat:

1. Kysyntäjoustopalvelun aktivoinnin muutos taseeseen tulee korjata Fingridin hallinnoimassa tasehallinnassa avoimelle toimittajalle ja siirtää vastuu joustopalveluun osallistuvasta tehosta aggregaattorille.

2. Itsenäisen aggregaattorin tulee vastata omasta tasevirheestään tasesäätöjen mukaisesti ja aggregaattori voi toimia kaikilla markkinapaikoilla markkinapaikkojen sääntöjen mukaan.
3. Kysyntäjouaston aktivointiin ei saa sisällyttää erillistä taloudellista kompensatiota sähkön käyttäjän avoimelle toimittajalle.
4. Sähkön ostajan tulee myös jatkossa olla sopimus pohjaisesti hankkimansa sähkön omistaja, joka saa hallinnoida hankkimaansa ilman sähköä.
5. Monopoliliiketoimintojen ei tulisi olla osa kilpailtua liiketoimintaa joustopalveluissa.

ELFillä ei ole kommentteja lakiehdotukseen muiden asiakokonaisuuksien osalta.

ELFin yksityiskohtaiset kommentit hallituksen esitykseen joustopalvelua tarjoavista itsenäisistä aggregaattoreista

Sähkön ostajien näkökulmasta erityistä huolta herättää hallituksen esityksessä oleva näkemys joustopalvelua tarjoavista itsenäisistä aggregaattoreista. Sähkömarkkinat, joissa sähkön netto-ostajat toimivat, poikkeavat merkittävästi hallituksen esityksessä kuvatusta.

ELFi on lausunnossaan kuvannut sähkön ostajan, eli kysyntäjoustaan, kannalta esillä olevaa esitystä. Hallituksen esityksen teksti on kursivoituna ja punaisella normaalitekstillä on ELFin asiantuntijan näkemys. Erilaisella maailmankuvalla on huomatta vaikutus sähkömarkkinan toimivuuden kannalta tehokkaihin juridisiin ja kaupallisiin ratkaisuvaihtoehtoihin.

4.1.4 Joustopalvelua tarjoava itsenäinen aggregaattori

Esityksellä pantaisiin täytäntöön sähkömarkkinadirektiivin edellyttämää itsenäistä aggregaattoria koskevat velvoitteet. Itsenäisen aggregaattorin mahdollistaminen lainsäädännöllä edellyttää uusia toimintatapoja mittauksessa ja taseselvityksessä sekä itsenäisen aggregaattorin muille toimijoille aiheuttamien vaikutusten arviointia. [Itsenäinen aggregaattori lisää kilpailua erityisesti sähkön kulutuksen joustaan saamisessa markkinoiden käyttöön. Kyse on normaalista avoimen markkinan toiminnasta, joten muille kilpaileville toimijoille tehtävää vaikutusten arviointia ei tarvita, jollei niitä erityisesti haluta suojella kilpailulta.] Tarkempia säännöksiä itsenäisen aggregaattorin toiminnan mahdollistavista mittauksen ja sähkökaupan prosesseista annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

Itsenäisellä aggregaattorilla ei ole ollut säänneltyä roolia sähkömarkkinoilla. Itsenäinen aggregaattori ohjaa [asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen pohjalta] asiakkaan sähkönkulutusta, sähköntuotantoa ja energiavaroja ja tarjoaa tätä joustoa [ensisijaisesti joustoan soveltuville säätösähkömarkkinoille] sähkömarkkinoille itsenäisesti, ohi sähkön toimitusketjun ja vaikuttaa asiakkaansa sähkötaseeseen. [Toimintaa ohjaa sähkön reaaliaikaisten markkinoiden tarpeet, joita nykyisin arvioi ainoa ostaja järjestelmävastaava kantaverkkoyhtiö Fingrid.] Lailla ehdotetaan otettavan käyttöön itsenäisen aggregaattorin toiminnasta aiheutuneen joustaan aktivoinnin suorien kustannusten korvausmekanismi. Korvauksen laskentamenetelmä perustuisi itsenäisen aggregaattorin tarjoamien aggregointipalveluiden energiavaikutukseen asiakkaan avoimen toimittajan tai tasevastaavan sähkötaseeseen. [Kyseinen ajattelumalli on markkinataloudelle vieras. On ymmärrettävää, että tasevirhe energiamäärässä tulee poistaa sähkön avoimen toimittajan

taseesta ja kohdentaa niille osapuolille (tässä tapauksessa kysyntäjoustoa tekevä osapuoli tai aggregaattori), jotka aktivoivat jouston eri markkinoilla. Hallituksen esityksessä sähkön ostaja ei ole sopimus pohjaisesti hankkimansa sähkön omistaja, vaan sähkön myyjä omistaisi oikeudet asiakkaansa sähköön. Tämä on erittäin vaarallinen toimintamalli ja pahimmillaan johtaa siihen, että asiakas ei tarjoa kysyntäjoustoa markkinoille, koska merkittävä osa saadusta hyödystä menee sähkön myyjälle.]

Ehdotus perustuu älyverkkotyöryhmän tilaustyön pohjalta suositteluun malliin, jossa itsenäinen aggregaattori maksaisi kompensatiota avoimelle toimittajalle energiasta, joka siirretään sähkötoimittajan sähkötaseesta itsenäisen aggregaattorin sähkötaseeseen. Lisäksi aggregaattorin ja asiakkaan avoimen toimittajan sähkötaseet korjataan.

Ehdotetussa mallissa itsenäinen aggregaattori vastaisi itse omasta tasepoikkeamastaan. Korvauksen laskentamenetelmän määrittäisi järjestelmävastaava kantaverkonhaltija ja vahvistaisi Energiavirasto. Korvausmenetelmän tulisi kohdella kaikkia sähkömarkkinoiden osapuolia tasapuolisesti ja syrjimättömästi. Lisäksi sähkömarkkinadirektiivi edellyttää itsenäisen aggregaattorin markkinoille tulon hyötyjen arviointia ja huomioimista kompensatiota laskettaessa. [Älyverkkotyöryhmän loppuraportin suositus ei ole aivan sama kuin hallituksen esityksessä mainittu tilaustyön suositus. Älyverkkotyöryhmän loppuraportissa mainitaan seuraavasti:

”Työryhmä suhtautuu aggregaattoreiden asiakkaille luomiin mahdollisuuksiin positiivisesti. Itsenäinen aggregaattori voi toimia kaikilla markkinapaikoilla, kunhan varmistetaan toimijoiden tasapuolinen kohtelu. Eri markkinapaikoilla voi olla erilaisia toimintamalleja. Työryhmä katsoo, että kaikkien aggregaattoreiden, myös itsenäisten aggregaattoreiden, tulee vastata tasevirheestään tasesääntöjen mukaisesti ja toteutus on voitava todentaa.”

Ihmettelemme suuresti ehdotusta kompensatation maksamisesta kolmannelle osapuolelle, kun taseen korjauksella energiamääräinen haitta pystytään korjaamaan. Muut mahdolliset asiat kuuluvat sähkön myynnin ja toimitusten osalta normaalien liiketoimintariskien kategoriaan.]

Itsenäisen aggregaattorin jouston aktivoinnista aiheutuneiden kustannusten korvaaminen

Joustopalveluita tarjoava itsenäinen aggregaattori on uusi rooli sähkömarkkinoilla: se ohjaa [asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen pohjalta] asiakkaan sähkönkulutusta, tuotantoa ja energiavarastoja ja tarjoaa tätä joustoa sähkömarkkinoille itsenäisesti ohi sähkön avoimen toimituksen ketjun. [Toimintaa ohjaa sähkön reaaliaikaisten markkinoiden tarpeet, joita nykyisin arvioi ainoa ostaja järjestelmävastaava kantaverkkoyhtiö Fingrid.]]

Kulutusjoustossa mukana olevan kohteen sähkön hankkii sähkötoimittaja, joka vastaa kyseisen kohteen sähkötaseesta eli siitä, että kohteeseen hankitaan sähköä kulutusta vastaava määrä.

[Hallituksen esityksessä ei ole laisinkaan huomioitu sitä, että avoimilla sähkömarkkinoilla sähkön loppukäyttäjät hankkivat merkittävän osan sähkön kulutuksesta useista eri lähteistä. Tähän on päätynyt myös älyverkkotyöryhmä loppuraportissaan:

”Energiayhteisöjä voidaan pitää yhtenä jakamistalouden muotona, jossa yhteisön jäsenet jakavat sähkön tuotannon ja hankinnan hyötyjä toistensa kanssa. Näiden mahdollistaminen lisää asiakkaan valinnanmahdollisuuksia osallistua sähkömarkkinoille ja tuottaa itse ainakin osa käyttämästään sähköenergiasta haluamallaan tavalla. Osallistumalla energiayhteisöön asiakkaat voivat saada suoraa taloudellista hyötyä. Toisaalta yhteisö mahdollistaa erilaiset energiaan liittyvät arvovalinnat, sillä yhteisö antaa mahdollisuuden vaikuttaa oman sähkönkulutuksen ja -tuotannon ympäristövaikutuksiin sekä tuotantotapaan.”

Kyseinen oman sähköntuotannon hankkiminen osaksi omaa sähkön hankintaa on ollut olennainen osa Suomen teollisuuden sähköistymistä ja osa vapaata kilpailua. Sillä on edelleen merkittävä rooli suurten sähkökäyttäjien sähkökustannusten hallinnassa.

Energiayhteisöt laajentavat tätä mahdollisuutta yhä pienempiin asiakkaisiin.] Mikäli avoimen toimitusketjun ulkopuolinen toimija kuitenkin ohjaa kohteen sähkönkulutusta, ei sähköntoimittaja välttämättä osaa varautua kulutuksen vaihteluun oikealla tavalla. Tällöin sähköntoimittaja saattaa hankkia kohteeseen virheellisen määrän sähköä, ja syntyy tasepoikkeama. Samalla itsenäinen aggregaattori tarjoaa tämän sähkömäärän markkinoille ilman varsinaista sähkön hankintaa ja saa siitä korvauksen. Suuressa mittakaavassa toteutettuna tämän kaltainen toiminta voi aiheuttaa häiriöitä sähkömarkkinan toimivuuteen. [Kysyntäjoustoa aktivoidaan reaaliaikaisten sähkömarkkinoiden tarpeiden perusteella. Toimintaa ohjaa järjestelmävastuullinen kantaverkkoyhtiö Fingrid. Kysyntäjouston aktivointi ei aiheuta häiriöitä sähkömarkkinoiden toimivuuteen vaan se tukee ja turvaa sähkömarkkinoiden ja sähköjärjestelmän toimivuutta. Tasepoikkeamaa ei synny, kun taseen muutos jouston osalta korjataan Fingridin vastuulla olevassa tasehallinnassa avoimelle toimittajalle ja vastuu siirretään joustoon osallistuvasta energiamäärästä aggregaattorille. Yleinen käytäntö sähkömarkkinoilla on, että sähkön loppukäyttäjä päättää itsenäisesti, käyttääkö hän sopimustensa mukaan hankkimaansa ja omistamaansa sähköä vai ei. Tämä on tilanne nyt ja sen tulisi olla näin myös jatkossa.]

Työ ja elinkeinoministeriön älyverkko työryhmän tilaamassa työssä tarkasteltiin kolmea mallia, joissa itsenäisestä aggregoinnista markkinapaikoille aiheutuvan tasepoikkeaman taloudelliset kustannukset jäivät kannettavaksi joko kohteen tasevastaavalle, kantaverkonhaltijalle tai kulutusjousto toteuttavalle itsenäiselle aggregaattorille. Työryhmä päätyi ehdottamaan mallia, jossa itsenäinen aggregaattori maksaa kompensatiota sähköntoimittajalle energiasta, joka siirretään sähköntoimittajan sähkötaseesta aggregaattorin sähkötaseeseen ja näin aggregaattori kompensoisi toiminnastaan avoimelle toimittajalle tai tasevastaavalle aiheutuneet suorat kustannukset. Ehdotuksessa itsenäisen aggregaattorin ja avoimen toimittajan sähkötaseet myös korjataan taseen oikaisulla. [Edellä olevassa kappaleessa nähdään kysyntäjouston aiheuttavan ylimääräisiä kustannuksia sähkömarkkinoille. Asia on päinvastoin, sillä todellisuudessa markkinaehtoinen kysyntäjousto tehostaa markkinoiden toimintaa, joka luo kustannussäästöjä. Sähkötaseisiin liittyvien vastuiden kannalta jouston vaikutukset tulee korjata taseen oikaisuina. Jos lainsäädäntö mahdollistaa, niin kysyntäjousto on tulevaisuudessa osa sähkömarkkinoiden normaalia toimintaa. Avoimelle sähkömarkkinalle kuuluvat normaalit taloudelliset riskit, jotka kukin osapuoli kantaa itsenäisesti. Riskien hallinnan ja järjestelmien kehittyessä tulevat asiakkaat saamaan yhä parempaa palvelua kilpailukykyiseen hintaan. Sähkönkäyttäjät uskovat markkinaehtoisesta kysyntäjouston olevan arvokas osa modernia sähkömarkkinaa, ja tuovan siihen merkittävää lisäarvoa.] Ehdotettu malli on sähköjärjestelmän ja muiden markkinatoimijoiden kannalta neutraali sekä tasapuolisin eri asiakasryhmien ja markkinatoimijoiden välillä ja siinä on suurimmat kannusteet kokonaisuoptimoinnille. Mallin heikompi kannattavuus itsenäiselle aggregaattorille voi vähentää palveluista maksettavaa hyvitystä joustoon osallistuville loppukäyttäjille, mutta pienentää muille asiakkaille koituvia kustannuksia. [Uskomme sähkön kysyntäjoustoon osallistuvien käyttäjien tekevä sopimuksia ja operatiivisia toimenpiteitä oman taloutensa näkökulmasta tuloksetta ja mielekkäällä tavalla. Hallituksen esityksessä ehdotettu malli rajoittaa kilpailua paljon ja tuo ylipääsemättömän esteen uusille yrityksille, jotka tarjoavat joustopalveluita pieniasiakkaille ja pk-yrityksille.]

Itsenäisen aggregaattorin toiminnan arvioidaan lisäävän asiakkaan avoimen toimittajan tai tämän tasevastaavan kustannuksia jonkin verran, jos näillä on portfoliossaan paljon itsenäisen aggregaattorin ohjaamia resursseja. Muussa tapauksessa kustannusvaikutus on vähäinen. Itsenäisten aggregaattorien toiminnan kannattavuuteen tasepoikkeamien kompensointi vaikuttaa merkittävästi. Toiminnan tulojen ja tasepoikkeamien kompensoinnin erotuksen on arvioitu vaihtelevan vuosittain 0,3 – 1,2 miljoonan euron välillä. [Sähköenergian vuosittainen myyntiarvo Suomessa on ollut vuosina 2018–2020 keskimäärin 3,1–3,2 miljardia euroa.]

Nyt hallituksen toimesta kehitetään kompensatiomekanismia, jonka taloudellinen arvo on mitätön markkinan kokoon nähden, mutta luo merkittävän esteen uusille markkinatoimijoille ja kysyntäjoustopotentialin kehittymiselle.]

4.2.1.3 Vaikutukset kotitalouksiin ja yrityksiin sähkön kuluttajina

Jouston aktivoinnista aiheutuneiden kustannusten korvaaminen

Sähkön loppukäyttäjien kannalta merkitystä on sillä, kuinka itsenäisen aggregaattorin toiminnasta muille toimijoille aiheutuvat kustannukset jakaantuvat. Harkitsemattomasti toteutettuna itsenäisen aggregaattorin malli voisi aiheuttaa merkittäviä kustannuksia joustoon osallistumattomille asiakkaille, jolloin asiakkaat voisivat kokonaisuutena kärsiä muutoksesta. Tämä aiheuttaisi eriarvoisuutta asiakkaiden välillä ja tehottomuutta markkinoilla. [Hallituksen esityksessä on erikoinen lähestymiskulma kysyntäjouston motiiveihin. Tekemiemme haastatteluiden perusteella sähkön loppukäyttäjille merkityksellistä kysyntäjoustopotentialin aktivoitumista ohjaa talouden realiteetit, tekniset valmiudet sekä sopimuksellinen selkeys ja vaivattomuus] Loppukäyttäjän kannalta vaikutukset riippuvat siitä, kuka kantaa vastuun itsenäisen aggregaattorin asiakkaan tasevastaavalle aiheuttamasta tasepoikkeamasta. [Loppukäyttäjien kannalta suuri kysyntäjouston tarjonta markkinoille edistää hintatason kohtuullisuutta ja estää tehokkaasti korkeiden säätösähköhintojen muodostumista (26.11.2021 Suomen hinta-alueen säätösähkön hinta oli 5000 €/MWh). Kysyntäjouston toiminnan on asiakkaan näkökulmasta oltava selkeää ja taloudellisesti kannustavaa. Kysyntäjoustopotentialin muutos sähkötaseessa tulee poistaa sähkön avoimen toimittajan taseesta ja kohdentaa kysyntäjoustopotentialia tekeville osapuolille. Näin varmistetaan toimijoiden tasapuolinen kohtelu.] Ehdotuksen mukainen toteutus, jossa aggregaattori vastaa aiheuttamistaan poikkeamista, olisi asiakkaille tasapuolisin, eikä se aiheuttaisi kustannusten kasaantumista joustoon kykenemättömille asiakkaille. Arvio perustuu älyverkkotyöryhmän teettämään vaikutustenselvitykseen. Oikein toteutettuna itsenäisen aggregaattorin toiminnalla voidaan muun aggregaattorin tavoin edistää kilpailua sähkömarkkinoilla, tehostaa sähköjärjestelmän toimintaa ja parantaa toimitusvarmuutta, lisätä asiakkaiden valinnanmahdollisuuksia kulutusjoustopotentialiin, antaa yrityksille mahdollisuuksia luoda uusia liiketoimintamalleja ja erikoistua esimerkiksi tietyn teknologian joustojen tarjoamiseen. Nämä ovat asiakkaan kannalta positiivisia tavoitteita, koska ne voivat laskea palveluntarjoajan kustannuksia ja siten asiakkaiden sähkön hintaa. Uusi toimintamalli tarjoaa sähkönkuluttajille laajemmat mahdollisuudet osallistua esimerkiksi jakeluverkonhaltijoiden joustopalveluiden tarjoamiseen tulevaisuudessa. [Pidämme vaarallisena hallituksen esityksessä olevaa näkemystä, jossa monopoliliiketoimintot tulisivat osaksi kilpailtua liiketoimintaa joustopalveluissa.]

[Väärä lainsäädäntö estää itsenäisten aggregaattoreiden ja muiden markkinatoimijoiden tulon kysyntäjoustopotentialin markkinoille. Huonon seurauksena kysyntäjoustopotentialiin liittyvä markkinointi, teknologinen kehitys ja digitalisaatio jäävät alhaisemmille tasoille kuin avoimessa kilpailussa. Sähkön kysynnän joustopotentialia ei saada sähkömarkkinoiden ja järjestelmän käyttöön riittävästi, jolloin hyvin korkeiden sähkön säätöhintojen (26.11.2021) esiintymistiheys kasvaa. Vaikutukset kotitalouksiin ja yrityksiin ovat selkeät: sähkön liittyvät kustannukset ja riskit kasvavat sekä äänestäjien yleinen tyytymättömyys sähkömarkkinoiden toimintaan heikkenee. Suomen sähkömarkkinoiden toiminta heikkenee, eikä saa luottamusta yrityksiltä. Suomen maine vakaana investointiympäristönä vaarantuu.]

Kunnioitavasti
Pasi Kuokkanen
Suomen Sähkökäyttäjät ry